

12. Máte v souvislosti s Chartou nějaký zážitek, o němž by se dalo říci, že byl zvlášť významný, ať už osobně, nebo v obecném smyslu?

13. Do jaké míry byla podle Vás Charta 77 především záležitostí intelektuálů?

14. Jak široká byla podle Vás ve společnosti solidarita se signatáři Charty? Můžete uvést příklady obojího – jak solidarity, tak opaku? Co tuto solidaritu (nebo naopak nedostatek solidarity) „okolí“ s chartisty ovlivňovalo?

(Disidenti sami – strach z StB – celkový stav společnosti – jiné faktory?)

15. Ovlivnila Charta 77 nějakým způsobem situaci v Československu, politickou atmosféru, politické postoje lidí?

16. Měla aktivita Charty 77 podle Vašeho názoru nějaký vliv na zhroucení komunistického režimu?

Rudolf Battěk

1. Osobní situace na přelomu let 1976 a 1977.

Prvního května 1974 jsem se vrátil z vězení a nastoupil místo soustružníka v nástrojárně v Tesle-Karlín. Pracoval jsem tam rok a od 27.5.1975 do 31.12.1979 jako čistič výloh podniku Úklid hlavního města Prahy. Ovšem základní náplní mé každodennosti bylo spojení s lidmi, kteří se věnovali politické práci v disentu: přejímání literatury z ciziny, rozmožování nejrůznějších textů a jejich distribuce, sociální pomoc rodinám uvězněných. Na setkáních se diskutovaly naše opoziční možnosti, strategie další činnosti, příprava akcí a prohlášení. Pokud byl čas pro tyze osobní zájmy, studoval jsem odbornou literaturu sociologickou, politologickou, z oblasti sociologie práce a filozofie. Byl jsem si vědom handicapu, kterým bylo vyřazení z odborné činnosti, z práce v Sociologickém ústavu ČSAV (1965–1969), a tím ztráta kontaktu s oborem.

Opoziční politická aktivita v totalitním systému byla zatížením psychickým, které já osobně snášel dobře a bez stresů a manželka i obě děti Alice (*1953) a syn Pavel (*1958) s porozuměním a podporou, bez níž by moje činnost, alespoň v takové podobě, nebyla možná. Signování Charty 77 proto pouze dynamizovalo naše opoziční chování a pochopitelně zesílilo tlak a zájem Státní bezpečnosti.

2. Důvody pro podepsání Charty

Na přípravě Charty 77 jsem se přímo nepodílel a s jejím textem jsem se seznámil, když k nám přišla Anička Uhlová někdy v prosinci, po Vánocích 1976. Text *Prohlášení* se mi nezdál nijak výrazně politicky opoziční, vždyť v meritu věci se pouze dožadoval plnění závazků obsažených v Mezinárodním paktu o politických a lidských právech a Helsinském paktu, které vstoupily v platnost i u nás po jejich ratifikaci Parlamentem. Signaci *Prohlášení* Charty jsem považoval za

samozřejmost a neočekával jsem nějakou výraznou reakci, nehledě na to, že po svých předchozích zkušenostech jsem byl připraven na jakýkoli možný zásah. Byl jsem rád, že jde o politický čin, projev politické vůle, který víc spojí řady signatářů pro výtra znějící opoziční činnost. Zveřejnění celého textu i s podpisy jsem považoval za nezbytné a samozřejmé. Přiliš okatá reakce a perzekuce režimu mě překvapila spíš proto, že mně osobně se text zdál velmi uvážlivý a svojí výzvou k dialogu i značně tolerantní. Ale byl jsem rád, že je to odraz a stmelující čin pro mnohé, kteří by jinak zůstávali v intimitě své opoziční izolace.

3. *Povědomí o dalších signatářích.*

Značnou část signatářů z první vlny jsem znal už z předchozí spolupráce.

4. *Účastna rozšiřování Charty.*

Po celou dobu jsem se snažil získávat lidi pro spolupráci, a také jsem je informoval o Chartě a možnosti připojení k ní podpisem. Za důležitější jsem ovšem považoval konkrétní pomoc, a rozhodli se někdo rozmnožovat nebo distribuovat naše texty, prohlášení a sdělení, raději jsem ho nechtěl vystavovat očím StB podpisem Charty, pokud se ovšem sám nerozhodl tak učinit. *Prohlášení Charty 77* jsem měl k dispozici (strojopisné kopie, které dělala Otka Bednářová nebo Drahuše Proboštová).

5. *Názor natzv. antichartu.*

„Antichartu“ jsem považoval za politický protitah, který měl hrozbu ovlivňování občanů v zárodku znemožnit. Obavy komunistické moci byly velké, protože text Charty nemohl být dost dobře vykládán jako kontrarevoluční, a tedy trestně-právně postižitelný – dožadoval se přece plnění přijatých mezinárodních závazků. Ostudné, trapné i trpké bylo zjištění, kolik „slušných lidí“ nenalezlo odvalu nepřijmout tuto h: una odsouzení chartistů. Strach z postihů, obtíž, ale zejména rozbastráty finančních zdrojů vedly k mravnímu selhání mnoha jedinců.

6. *Vadilo Vám něco na Chartě či jejích signatářích?*

Věděl jsem alespoň později, že profesor Patočka měl značně skeptický postoj k osobě Jiřího Hájka (autentický výrok Jana Patočky o osobě Jiřího Hájka zaznamenal Pavel Bergmann). Můj postoj k signatářům Charty z řad „osmašedesátníků“ byl politicky pragmatický: kdo otevřeně, ovšem s čísrným úmyslem, Chartu podepsal, zařadil se k protestující opoziční menšině, a tím také projevil ochotu převzít možná rizika. K obsahu jsem se už vyjadřoval. Formulace jsem považoval za politicky promyšlené ve svém konceptu, rozumně tolerantní, aby výzva k dialogu přitom nezpochybňovala naše sebevědomí.

7. *Očekávaná podpora veřejnosti*

O podpoře *Prohlášení Charty 77* širokou veřejností jsem při podpisu, ale i později při jejím rozšiřování vůbec neuvažoval. Bylo mi jasné, že e šlo o politický čin, ať jakkoli „krokový“, a není mi známo, s jakým záměrem či dopadem na veřejnost

počítali vlastní iniciátoři. Rozhodující byl morálně-politický apel i patos i naše vnitřní potřeba nemlčet. Zřejmě to muselo být každému, zejména u osoby profesora Patočky, s nímž jsem v lednu 1977 mluvil v jeho bytě. Setkal jsem se s ním také ihned po jeho přijetí holandským ministrem zahraničí van der Stoeltem. Jel tehdy od něho za Jaroslavem Seifertem a zval mě, abych se k němu připojil. Protože jsem byl v „čističském“, s kýmblem a šeráci, doprovodil jsem ho pouze k taxiku a sám jel domů. Patočka byl jistě sledován, a jak známo podrobován dlouhotrvajícím výslechům. Navštívil jsem ho ještě, když už doma ležel, než byl převezendo nemocnice.

Znamé argumenty historika Emanuela Mandlera jsou záměrnou snahou snížit nepominutelný význam „chartismu“ tím, že si vybral jako záminku fakt, že Charta neměla podporu široké veřejnosti, jako by to na jejím politickém významu bylo podstatné. Jak může v totalitním systému jakákoliv opoziční akce získat podporu široké veřejnosti? V okamžiku, kdy ji získá, viz listopad 1989, znamená to konec totalitního režimu. Cožpak deset let po Chartě za účasti převážné části chartistů vzniklá Mandlerova Demokratická iniciativa získala širokou podporu veřejnosti? A to už byla situace opravdu „na spadnutí“. O skutečném významu a politickém vlivu Charty a chartistů svědčí skutečnosti, že k Občanskému fóru, stavějícímu na jejich myšlenkách, se musel přiřadit každý, kdo chtěl se svou skupinou uspět a nezůstat ve vzduchu!

Nenapadá mě nic, co by bylo lze kvalifikovat v našem chování jako překážku – byť bezděčnou – podpory široké veřejnosti. Polenizovat s tímto protichartovním pseudoargumentem se mi zdá neúčelné.

Komunistická moc si přece po zkušenosti roku 1968 nemohla dovolit sebemenší průnik být jenom opakovaného reformního pokusu o posun, nemluvě o změně daného stavu. Nehledě k tomu, že husákovské vedení samo, bez souhlasu moskevského ústředí, nemohlo do žádného, třeba i nepřímého dialogu s opozicí vstoupit.

Možná, že existovaly způsoby, jak dostat text Charty do „každé“ rodiny, sám jsem o žádných nevěděl a ani o nich neuvažoval. Všichni aktivní chartisté byli střezeni StB, a pokud zůstávali mimo vězení, měli co dělat sami se sebou, aby fungovalo alespoň minimum opoziční aktivity: získávání literatury a textů ze zahraničí, jejich rozmnožování a distribuce, která při nejlepší vůli pokrývala převážně tentýž okruh zájemců a odběratelů, ale přesto se z něj postupně dostávala i mimo vlastní disent – to nelze podceňovat! Fungoval VONS a zahraniční rozhlas pravidelně informoval o jeho sděleních.

S žádnou promyšlenější koncepcí, jak výraznějším způsobem získat (masovou?) podporu veřejnosti, jsem se nesešel. Ale byla tu vždy snaha alespoň individuálně rozšířovat základní prohlášení Charty a získávat její signatáře, a hlavně spolupracovníky pro řadu činností. Nešlo jen o *prohlášení* a množství různých dalších textů. Jenom akademický domýšlivec může nějak zásadně negativně posuzovat činnost chartistů, a naopak jako podstatné vyzdvihnout něco, čeho prostě nebylo možné dosáhnout jinak než ozbrojeným pokusem. A tak naivní jsme nebyli, abychom uvažovali o takové alternativě. Na svém názoru na vl.v,

význam a působnost Charty 77 a disentu vůbec nemusím nic měnit, z čehož nelze usuzovat, že odmítám každou kritiku všeho, co se dělalo v disentu a kolem Charty.

Ota Bednářová

1. Osobní situace na přelomu let 1976 a 1977.

Pro roce 1960 jsem byla pro svůj nekompromisní postoj k okupaci a pro své publicistické činy v letech 1963 až 1968 propuštěna z Československé televize jako redaktorka Zvědavé kamery. V té době jsme měla dva nedospělé syny a byla sama živitelkou rodiny. Marně jsem hledala zaměstnání, byla jsem na čtrnácti různých odmítnuta, ačkoliv jsem žádala jen práci uklízečky. Nakonec se mi podařilo najít práci v noční vinárně jako šatnářka a uklízečka. V roce 1975, po vážném onemocnění, mi byl přiznán částečný a později plný invalidní důchod. Od roku 1972 jsem při své práci uklízečky rozepisovala různé politické texty, dále fejetony a opisovala knihy zakázaných spisovatelů pro Edici Petlice.

Na přelomu let 1976 a 1977 jsem tedy už byla v invalidním důchodu, který mi byl po mém zatčení v roce 1979 jako členice VONS (soudní proces s VONS) odebrán, a to rozhodnutím Městského soudu v Praze. Rozhodnutí mi bylo doručeno přímo do věznice. Od vzniku Charty 77 jsem rozepisovala všechny její dokumenty a rozšiřovala je. V této činnosti mi pomáhali i oba moji synové Jiří a Jan Bednářovi. Oba ztratili zaměstnání. Syn Jiří Bednář ztratil zaměstnání v televizi, kde pracoval jako asistent kamery. Syn Jan Bednář byl pro podpis Prohlášení vyloučen z Vysoké školy ekonomické těsně před dokončením. Oba byli pak často vyslýcháni, pronásledováni a zastávali jen práce hlídačů apod.

2. Důvody pro podepsání Charty

Prohlášení Charty 77 jsem podepsala před Vánocemi 1976 klamá, a to spontánně. Vyděla jsem další měsíce otevřený protestovat proti komunistickému režimu a jeho zvláti. Oba moji synové Prohlášení Charty 77 podepsali v tutéž dobu a aktivně se na činnosti Charty podíleli.

3. Předání a další signatářů.

Jen jsem předpokládala, že Prohlášení podepší lidé, kteří se už dříve, v předchozích letech, vyslovovali tak jako já v televizi, tisku, filmu proti komunistickým praktikám.

4. Účast na rozšiřování Charty.

Sbírala jsem podpisy, rozepisovala jsem Prohlášení Charty 77 a předávala je svým přátelům a rovněž signatářům, protože později potřeboval mít každý signatář svůj vlastní exemplář Prohlášení.